

Research Paper

Conceptual Explanation and Presentation of City Diplomacy Model in Urban Networks

Mahsa Amiri ^a, Ahmad Khalili ^{a*}, Seyyed Majid Mofidi Shemirani ^a

^a. Department of Urban Planning, School of Architecture and Environmental Design, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Keywords:

City diplomacy,
Cooperative Competition
of Cities,
International Assemblies,
Urban Networks,
Globalization.

Received:

27 August 2022

Received in revised form:

6 November 2022

Accepted:

25 January 2023

pp.135-158

ABSTRACT

With the emergence of contemporary globalization, the role of cities to expand constructive interactions has been highlighted in transnational areas by strengthening city diplomacy to achieve different interests. Today, international organizations in urban management are trying to increase the strength of the connection between cities, and therefore, city managers are seeking for gaining more opportunities in transnational areas and using best practices in the framework of network processes. The formation of successful examples of urban unions, such as the Union of Mediterranean and Baltic cities, etc., by benefiting from the tools of city diplomacy, has led to the development of cities and has had a special effect on international activities, especially peace, and integration of cities. With such an approach, this research has been done with the purpose of explaining the concept of city diplomacy and presenting the general model of urban networks in the world with the benefit of the descriptive-analytical method. Hence, the study used reliable sources and papers and investigated best practices in the field to consider various types, levels, and cooperation system of city diplomacy by extracting its most important dimensions and indicators. Then, the general model of city diplomacy was presented. According to the findings of the study, city diplomacy is implemented bilaterally and multilaterally on both regional and global scales, and many actors play a role in achieving its goals. Moreover, among the 32 indicators extracted from various studies, the most important ones are the membership indicator in international organizations and assemblies, followed by the memorandum of understanding of sustainable development and the exchange of knowledge and services. It was also found that these indicators can be used for case studies in different regions of the world. In addition, the capacity of forming urban unions and joining them in a region can be examined by these indicators.

Citation: Amiri, M., Khalili, A., Mofidi Shemirani, S. M. (2022). Conceptual Explanation and Presentation of City Diplomacy Model in Urban Networks. *Journal of Geographical Urban Planning Research*, 10 (4), 135-158.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.354136.1781>

*. Corresponding author (Email: akhalili@iust.ac.ir)

Copyright © 2022 The Authors. Published by University of Tehran. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Cities are viewed as a modern phenomenon that represents the place and role of nations in the development process of international relations. This means that cities are the main factors in the economic, cultural, political, and social interactions of nations and societies. Based on this, in the framework of the role of transnational actors in transnational arenas, the dominant approach in urban management is to connect cities to international urban networks, in order to take advantage of the benefits of globalization, by strengthening city diplomacy as one of the most important tools of urban management, the ground for the entry of different cities of the world into Transnational arenas are provided. In this regard, municipalities, city councils, urban institutions, and organizations, multinational companies based in global cities, etc., are among the new players who can enter into comprehensive negotiations with other regions of the world in various fields in order to gain opportunities. City diplomacy and the subsequent foreign policy in the evolving cities have various dimensions and play a very important role in creating strong links between cities by expanding diplomatic activities and international cooperation in the form of holding international exhibitions and conferences, sports competitions, exchange of knowledge and services and etc., it serves to improve the status of cities and, accordingly, countries. In this regard, according to the necessity of the subject, the present research seeks to answer the question, what is the global model of city diplomacy of urban networks? In this context, while presenting different definitions of city diplomacy and examining its historical course along with the study of theories supporting this field, we have introduced the views of various thinkers of city diplomacy and also examined the successful global experiences related to it in order to extract the most important dimensions and indicators of city diplomacy. The present research also examines the types and levels of city diplomacy, the cooperation system of city

diplomacy, and the elements related to this field. In the end, by examining the above, the global model of city diplomacy of urban networks is presented.

Methodology

This research is descriptive-analytical in terms of its nature and method, and the required information has been collected in a documentary-library way and by a systematic review of the literature, books, and authentic articles. Considering the dimensions and purpose of the research, which is looking for a practical product in the real field and the origin of a model in strengthening city diplomacy, it is possible to search for traces of the philosophy of pragmatism in this study. The approach of the current research is comparative and based on international research with the aim of practical development of urban planning knowledge.

Results and Discussion

Based on the opinions expressed in connection with city diplomacy, the five-level model of city diplomacy in the general sense in the world has been presented. The first level of this model is related to different types of city diplomacy. Strengthening of two-sided city diplomacy in the form of twinning projects/sister links and multilateral city diplomacy by joining UN agencies, membership in urban networks on a global scale, and membership in urban networks on a regional scale is done. The second level displays the different levels of multiple-sided city diplomacy. City diplomacy can be discussed at both global and regional levels. The third level examines the cooperation system of city diplomacy. The main actors of city diplomacy are divided into two categories of territorial figures and non-territorial figures. This level also includes support agents including universities, the private sector, and charities. The main pillars of active assemblies in the field of city diplomacy consist of the board of directors, the executive board, and the secretariat, and membership takes place in three forms:

active, observer, and dependent. These cooperations take place in various dimensions of urban security (military-civilian), urban economy, urban culture, urban network, urban representation (political-non-political), urban development, and urban research, which are mentioned in the fourth level. In the end, the indicators of city diplomacy, which are extracted from the theoretical and empirical bases of the research, have been mentioned, and finally, we have obtained 32 items. The importance of these indicators is determined based on their repetition in different texts, and among them, the index of membership in international assemblies and organizations is the most frequent among other indicators.

Conclusion

By studying the experiences of different cities in the field of city diplomacy, it can be seen that the cities will be able to play an effective role at the international level with their active participation in the field of city diplomacy. Joining transnational urban networks will lead to the promotion of the status of the city and the country at the international level and the increase of their bargaining level along with the promotion of local autonomy and moving towards the realization of the policy of decentralization and the creation of democracy in the management of the urban unit. Strengthening city diplomacy and increasing the presence of cities in various transnational arenas can improve the level of awareness of citizens and non-governmental organizations, preserve the traditions, identity, and heritage of cities and strengthen local identity and comprehensively introduce the city in the international arena by holding various festivals, support the common interests of cities, preserve Perspectives and historical and cultural buildings in cities, efforts to realize sustainable urban development and guarantee urban stability and health, confronting climate changes and preventing environmental destruction, reducing inequalities, eliminating discrimination, improving the status of refugees and

solving vital problems such as poverty, and hunger, efforts to prevent human rights violations, development of urban projects and infrastructures, upgrading of urban services, support for development and modernization, cultural development, and social cohesion. By examining the function and effective role of cities joining transnational networks, the importance and necessity of strengthening city diplomacy become more clear. The realization of such goals requires the formulation of short-term, medium-term, and long-term comprehensive, scientific, and based on the growth and development, and rational prosperity of cities in the arena of city diplomacy and moving in the direction of the compiled programs in order to join international networks.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

تبیین مفهوم‌شناختی و ارائه الگوی دیپلماسی شهری در شبکه‌های شهری*

مهسا امیری - گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران
احمد خلیلی^۱ - گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران
سید مجید مفیدی شمیرانی - گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

با ظهور جهانی‌شدن معاصر، شهرها بیش از گذشته در عرصه فراملی نقش خود را برجسته نموده و در راستای دستیابی به منافع گوناگون به گسترش تعاملات سازنده با تقویت دیپلماسی شهری روی آورده‌اند. امروزه سازمان‌های بین‌المللی در حوزه مدیریت شهری سعی در افزایش استحکام پیوند شهرها داشته و در این راستا مدیران شهری در تلاش برای کسب فرصت‌های بیشتر برای حضور در عرصه‌های فراملی و به‌کارگیری تجارب موفق شهری در چارچوب فرایندهای شبکه‌ای هستند. شکل‌گیری نمونه‌های موفق از اتحادیه‌های شهری نظیر اتحادیه شهرهای مدیترانه، بالتیک و غیره با بهره‌مندی از ابزار دیپلماسی شهری توسعه شهرها را در پی داشته و اثرگذاری ویژه‌ای بر فعالیت‌های بین‌المللی به‌ویژه صلح و همکاری شهرها داشته است. با چنین رویکردی، این پژوهش باهدف تبیین مفهوم‌شناختی دیپلماسی شهری و ارائه الگوی عام شبکه‌های شهری در جهان با بهره‌مندی از روش توصیفی - تحلیلی صورت‌گرفته است. در این راستا با استفاده از منابع و مقالات معتبر و بررسی تجارب موفق در این زمینه گونه‌های مختلف، سطوح و نظام همکاری دیپلماسی شهری همراه با استخراج مهم‌ترین ابعاد و شاخص‌های آن مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت الگوی جهانی دیپلماسی شهری ارائه گردیده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که دیپلماسی شهری به دو شکل دوجانبه و چندجانبه و در دو مقیاس منطقه‌ای و جهانی صورت‌گرفته و کنشگران متعددی در تحقق اهداف آن دخیل‌اند. در میان ۳۲ شاخص استخراج گردیده از مطالعات و تجربیات مختلف تحقیق، مهم‌ترین آن‌ها شاخص عضویت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی و پس از آن دو شاخص یادداشت تفاهم توسعه پایدار و تبادل دانش و خدمات می‌باشد که برای مطالعات موردی در مناطق مختلف جهان قابل‌استفاده بوده و به کمک این شاخص‌ها می‌توان ظرفیت‌های شکل‌دهی به اتحادیه‌های شهری و پیوستن به آن‌ها را در یک منطقه مورد بررسی قرار داد.

واژگان کلیدی:

دیپلماسی شهری، رقابت همکارانه شهرها، شبکه‌های شهری، مجامع بین‌المللی، جهانی‌شدن.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۶/۰۵

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۸/۱۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۱۱/۰۵

صص. ۱۵۸-۱۳۵

استناد: امیری، مهسا؛ خلیلی، احمد و مفیدی شمیرانی، سید مجید. (۱۴۰۱). تبیین مفهوم‌شناختی و ارائه الگوی دیپلماسی شهری در شبکه‌های شهری. *مجله پژوهش‌های جغرافیای برنامه‌ریزی شهری*، ۱۰ (۴)، ۱۵۸-۱۳۵.

 <http://doi.org/10.22059/JURBANGEO.2023.354136.1781>

* مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه سرکار خانم مهسا امیری در رشته شهرسازی به راهنمایی نویسنده سوم و مشاور نویسنده دوم در دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت ایران است.

Email: akhalili@iust.ac.ir

۱. نویسنده مسئول

مقدمه

جهانی‌شدن و ضرورت رقابت در صحنه بین‌الملل (Surmacz, 2018: 10) شهرها را با چشم‌انداز وسیع‌تری از ارتباطات فراتر از موقعیت محلی‌شان مواجه نموده (Acuto et al, 2017: 16) و گسترش ظهور بازیگران غیردولتی را در قالب سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی (قورچی و امانی، ۱۳۹۴: ۱۷) باهدف افزایش منافع، نفوذ دولت‌ها و کاهش آسیب‌پذیری‌های آن‌ها به دنبال داشته است (ظریف و سجادیپور، ۱۳۸۸: ۴۳). در پی این روند، دیپلماسی شهری به‌عنوان مکمل دیپلماسی رسمی (نجاتی حسینی، ۱۳۹۰: ۱۱۹)، برای تأمین منافع بازیگران دولتی و غیردولتی عرصه بین‌الملل (موسوی شفایی، ۱۳۸۹: ۲۲) و ایجاد تعامل سازنده میان آن‌ها (قورچی، ۱۳۹۵: ۱۷) از طریق شکل‌گیری شبکه‌ای از جریان‌ات مبتنی بر همکاری و وابستگی مطرح می‌گردد (Abrahamson, 2004: 2)، تا نقش شهرها را در ایجاد بستر مناسب برای کسب وجهه بین‌المللی (Acuto, 2013: 20) و حل‌وفصل مسائل و مشکلات جهانی به منصفه ظهور رساند (Daroudi & Peimani, 2013: 716).

شهرها به‌عنوان یک پدیده مدرن که معرف جایگاه و نقش ملت‌ها در روند توسعه روابط بین‌المللی هستند، نگریده می‌شوند. بدین معنی که شهرها به‌عنوان عامل اصلی تعاملات اقتصادی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی ملت‌ها و جوامع مطرح هستند. براین اساس، در چارچوب نقش‌آفرینی بازیگران فرو ملی در عرصه‌های فراملی، رویکرد غالب در مدیریت شهری اتصال شهرها به شبکه‌های شهری بین‌المللی، به‌منظور بهره‌گیری از مزایای جهانی‌شدن است که با تقویت دیپلماسی شهری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزارهای مدیریت شهری، زمینه ورود شهرهای مختلف جهان به عرصه‌های فراملی فراهم می‌گردد. در این راستا، شهرداری‌ها، شوراهای شهر، نهادها و سازمان‌های شهری، شرکت‌های چندملیتی مستقر در شهرهای جهانی و غیره از جمله بازیگران جدیدی هستند که به‌عنوان نماینده مستقیم افکار عمومی و اراده مردم می‌توانند در زمینه‌های مختلف با دیگر مناطق جهان وارد مذاکرات همه‌جانبه جهت کسب فرصت‌های جدید شوند. دیپلماسی شهری و متعاقب آن سیاست خارجی در حال تحول شهرها، ابعاد گوناگونی داشته و نقش بسیار مهمی در ایجاد پیوند مستحکم میان شهرها با گسترش فعالیت‌های دیپلماتیک و همکاری‌های بین‌المللی در قالب برگزاری نمایشگاه‌ها و کنفرانس‌های بین‌المللی، مسابقات ورزشی، تبادل دانش و خدمات و غیره جهت ارتقاء جایگاه شهرها و به‌تبع آن کشورها ایفا می‌نماید. در این راستا با توجه به ضرورت موضوع، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که الگوی جهانی دیپلماسی شهری شبکه‌های شهری به چه صورت است؟ در این زمینه، ضمن ارائه تعاریف مختلف دیپلماسی شهری و بررسی سیر تاریخی آن همراه با مطالعه نظریات پشتیبان این عرصه، به معرفی دیدگاه‌های اندیشمندان مختلف دیپلماسی شهری و نیز بررسی تجارب جهانی موفق مرتبط با آن جهت استخراج مهم‌ترین ابعاد و شاخص‌های دیپلماسی شهری پرداخته‌ایم. تحقیق حاضر همچنین، به بررسی گونه‌ها و سطوح دیپلماسی شهری، نظام همکاری دیپلماسی شهری و ارکان مرتبط با این حوزه می‌پردازد. در پایان نیز با بررسی موارد فوق، الگوی جهانی دیپلماسی شهری شبکه‌های شهری ارائه می‌گردد.

مبانی نظری

در عصر کنونی که به دلیل فشرده‌گی زمان و مکان در اثر افزایش ارتباطات و اطلاعات در دهکده جهانی (Daroudi & Peimani, 2013: 716) شاهد افزایش تعامل شهرها به‌عنوان یک بازیگر مادون ملی جدید در سطح بین‌المللی هستیم (Mursitama & Lee, 2018: 6)، دیپلماسی شهری نقش مؤثری را در فعال کردن ظرفیت درونی شهرها در مواجهه با

مشکلات (Acuto et al, 2018: 3) و مدیریت نیازهای شهروندان ایفا می‌نماید (قورچی و امانی، ۱۳۸۸: ۲۳). دیپلماسی شهری تحت عناوین مختلفی همچون "دیپلماسی شهر به شهر"، "دیپلماسی شهرداری" و "دیپلماسی شهروندی" (Acuto, 2013: 20) به‌عنوان مکمل و پشتیبان دیپلماسی رسمی (نجاتی حسینی، ۱۳۹۰)، با تأثیر و نفوذ مستقیم کمتر نسبت به آن مطرح می‌گردد (Beall & Adam, 2017: 11)، که فعال‌شدن مدیریت شهری در عرصه‌های فراملی (مجتهدزاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷۵) و ارتباط شهرها با بازیگران بین‌المللی باهدف نمایندگی خود و منافع خود در برابر یکدیگر را (Plujim & Mellisen, 2007: 11; Surmacz, 2018: 12)، در راستای دستیابی به توسعه پایدار، تعاملات فرهنگی متقابل و توسعه مشارکت‌های بین‌المللی (Windson, 2000: 52) و برقراری صلح و امنیت (Thonon, 2006: 3; Musch & Sizoo, 2009: 67) با مرکزیت‌زدایی از مدیریت روابط بین‌الملل به دنبال دارد (توحیدفام و دلیلی، ۱۳۹۵: ۳۱۴). دیپلماسی شهری با تأکید بر سه وجه کاربردی توسعه و بهسازی تعاملات و مناسبات میان‌شهری و تکیه بر ملت‌ها به‌جای دولت‌ها (Daroudi & Peimani, 2013: 718) استفاده از قابلیت کلان‌شهرهای جهان برای توسعه سیاست بین‌شهری بین‌المللی را در پی دارد (نجاتی حسینی، ۱۳۸۹: ۱۱۷) و در راستای ارتقاء انسجام اجتماعی، پیشگیری از منازعات، حل منازعات و بازسازی بعد از آن‌ها باهدف ایجاد محیطی پایدار صورت می‌گیرد (UCLG Committee, 2005)، به‌طوری‌که در چارچوب آن مقامات شهری در یک منطقه، کمک‌هایی از یک یا چند مقام شهری خارج از آن منطقه دریافت می‌کنند (سیزو و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱). دیپلماسی شهری از طریق تعاملات شهرها با دیگر بازیگران "گلوبال" به دست می‌آید (Wang & Amiri, 2019: 1) و بهترین شیوه‌های حل چالش را باهدف ساخت محیطی باثبات در سطح جهانی به اشتراک می‌گذارد (OCRC, 2009: 5). فعالان برجسته این حیطه شامل شهرداران، انجمن‌های شهری، سازمان‌های غیردولتی، نمایندگان دولت‌های محلی و شهروندان هستند (زرقانی، ۱۳۹۱: ۲۵۶). وجه مشترک دیدگاه‌های مختلف در خصوص دیپلماسی شهری، ارتقاء جایگاه شهرها در عرصه‌های فراملی، تقویت همکاری‌های جهانی بین‌شهری^۵ و دستیابی به منافع و علایق شهری مشترک همراه با ایجاد فرصت‌های نوین اقتصادی برای شهروندان است که در بستر آن نمایندگان حکومت‌های محلی برای ایجاد فضایی امن، دموکراتیک، سرشار از رفاه، نشاط و آزادی‌های مبتنی بر حقوق بشر برای شهروندان خود و شهروندان جهانی در تلاش‌اند. جدول ۱، خلاصه تعاریف مرتبط با دیپلماسی شهری که از سوی صاحب‌نظران و اندیشمندان مختلف ارائه شده است را نمایش می‌دهد.

جدول ۱. خلاصه تعاریف مرتبط با دیپلماسی شهری

صاحب‌نظران	آراء و نظرات
Wang & Amiri, 2019: 1	تعاملات شهرها با دیگر بازیگران محلی و تسهیل ارتباطات، مذاکره در مورد توافقات، جمع‌آوری اطلاعات، جلوگیری از درگیری‌ها و شرکت در مجامع بین‌المللی.
Acuto, decramer, Kerr & klaus, 2018: 3	فعال‌کردن ظرفیت درونی شهرها و حکومت‌های محلی برای مواجهه با مشکلات و نیازهای عینی.
Surmacz, 2018: 12	فرایند نمایندگی و ارتباطی برای دستیابی به منافع و علایق مشترک و افزایش تأثیر و نفوذ بر دیگر بازیگران بین‌المللی و حل مشکلات بین‌المللی آن‌ها.
OCRC, 2009: 15	ابزار مقامات محلی برای ایجاد انسجام اجتماعی، پایداری زیست‌محیطی، پیشگیری از

1. City to City Diplomacy
2. Municipal Diplomacy
3. Citizenship Diplomacy
4. Glocal
5. Inter City

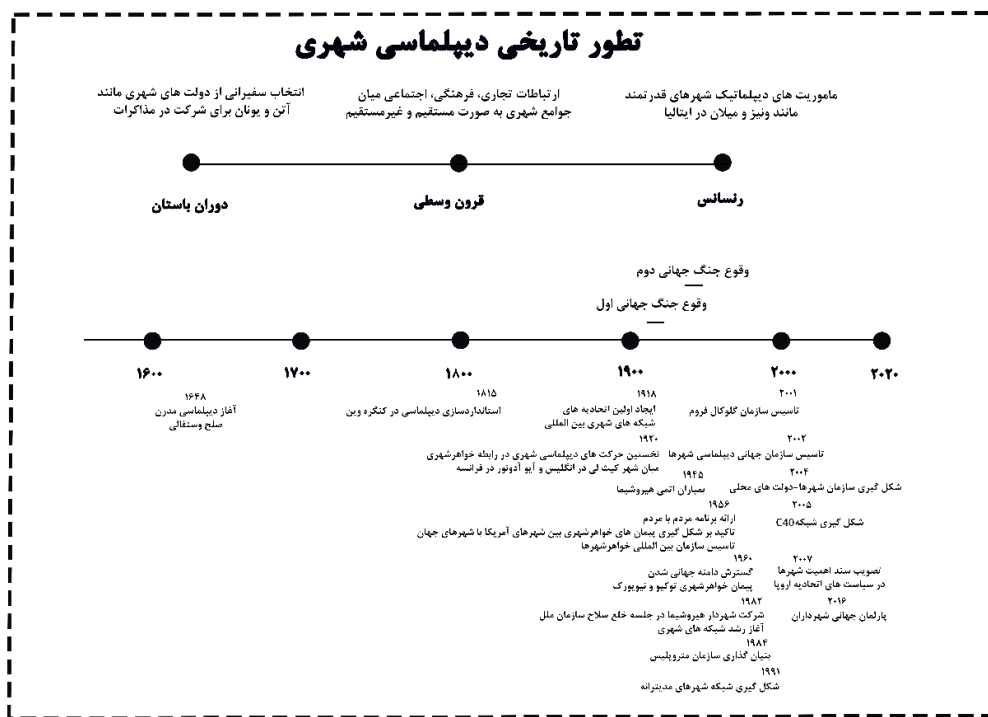
درگیری، حل اختلاف، بازسازی و توانمندسازی پس از درگیری.	Musch & Sizoo, 2009: 3; Thonon, 2006: 67
مشارکت و دخالت حکومت‌های محلی به منظور برقراری صلح.	Daroudi & Peimani, 2013: 718
بهبود روابط با دیگر کشورها و تسهیل ارتباطات، انعقاد تفاهم‌نامه‌ها و اطلاع‌رسانی مناسب.	Plujim & Mellisen, 2007: 11-12
ارتباط شهرها با بازیگران در عرصه بین‌المللی باهدف نمایندگی و منافع خود در برابر یکدیگر.	UCLG Committee, 2005
ابزار دولت‌های محلی و زیرمجموعه‌های آن‌ها باهدف جلوگیری از منازعات جهت ایجاد محیطی پایدار.	Windson, 2000: 52
توسعه مشارکت‌های بین‌المللی و دستیابی به فرایند توسعه پایدار، تعاملات فرهنگی متقابل.	توحیدفام و دلیلی، ۱۳۹۵: ۳۱۴
مرکزیت‌زدایی از مدیریت روابط بین‌الملل با انتخاب شهرها به‌عنوان بازیگران کلیدی.	سیزو و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱
همکاری شهرها در راستای ابراز خود و منافعی.	مجتهدزاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۷۵
ابزاری نوین در خدمت مدیریت شهری باهدف فعال‌شدن در عرصه‌های فراملی و ارتباط با سایر شهرهای جهانی و شرکت‌های چندملیتی.	نجاتی حسینی، ۱۳۹۰: ۱۱۹
عملکرد مدیریت شهری جهت کنترل کشمکش‌ها، تقویت همکاری‌های جهانی بین‌شهری و دستیابی به منافع و علائق شهری	قورچی و امانی، ۱۳۸۸: ۲۳
ابزار نمایندگان نهادها و سازمان‌های مدنی جهت مدیریت نیازهای شهروندان.	

تطور تاریخی دیپلماسی شهری

روابط بین‌الملل و جهانی‌شدن پیش از شکل‌گیری حکومت‌های ملت در قالب امپراتوری‌های بزرگ و متمرکز بر مکان‌های شهری آن زمان شکل گرفته است (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۵۸). دیپلماسی مدرن، با ایجاد مأموریت‌های دائمی که در پایتخت یک کشور خارجی ساکن هستند، ریشه در صلح وستفالی^۱ دارد (Gross, 1948: 28) که سیستم دولت سرزمینی در سیاست‌های بین‌المللی به رسمیت شناخته شد و حکومت‌های سرزمینی به‌عنوان اساس سیستم دولت مدرن، دارای مرزهای تعیین‌شده گردیدند (Ray, 1998: 120). هم‌اکنون، شهرها نیز از تدابیر و تاکتیک‌های دولت ملت‌ها که کارکردهای دیپلماتیک از قبیل تسهیل خدمات ارتباط، مذاکره برای دست‌یافتن به توافقات، جمع‌آوری اطلاعات، جلوگیری از وقوع درگیری‌ها و نیز نقش‌آفرینی در جامعه جهانی را مورد استفاده قرار می‌دادند، استفاده می‌کنند (Acuto, 2018: 3). نخستین حرکت‌های دیپلماسی شهری در قالب رابطه خاورخواندگی بعد از جنگ جهانی اول (۱۹۲۰)، بین شهر "کیثلی"^۲ در انگلیس و شهر "پوآدونور"^۳ در فرانسه منعقد شد (Handley, 2006: 4). تعاملات و ارتباطات شهری به معنای امروزی، موضوعی است که در دوران بعد از جنگ جهانی دوم ابتدا در بین کشورهای غربی، سپس بلوک شرق و جهان سوم (دهشیری و خرمی، ۱۳۹۷: ۹۴) با حمایت تعداد فزاینده‌ای از دولت‌های محلی از شهرهای آسیب‌دیده در جنگ و دارای درگیری‌های داخلی به‌منظور تحکیم دموکراسی، تضمین صلح و ثبات و افزایش مشارکت شهروندان در فرایندهای دموکراتیک، با طراحی برنامه‌هایی برای تعاملات در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی گسترش و رواج یافته است (Van Overbeek, 2008: 15). از اواخر جنگ جهانی دوم به‌ویژه پس از بمباران اتمی هیروشیما، شهردار هیروشیما در جلسه خلع سلاح سازمان ملل (۱۹۸۲) برنامه‌ای با عنوان ترویج همبستگی بین شهرها و منع سلاح‌های شیمیایی را پیشنهاد کرد و شهرداران سراسر جهان نیز حمایت خود را از این برنامه اعلام کردند.

1. Peace of Westphalia (1948)
 2. Keighley
 3. Poix-du-nord

پس از آن شاهد به‌وجود آمدن سازمان‌های تخصصی بین‌المللی غیردولتی و نهادها و انجمن‌های مدنی بین‌المللی شهری شدیم و دیپلماسی شهری در عرصه‌های بین‌المللی رشد و نمود پیدا کرد (قورچی، ۱۳۹۵: ۲۹۶). با پایان جنگ جهانی دوم، رئیس‌جمهور وقت آمریکا «ژنرال آیزنهاور»^۱ در ارائه برنامه «مردم با مردم»^۲ (۱۹۵۶)، بر شکل‌گیری پیوندهای خواهرخواندگی بین شهرهای آمریکا با شهرهای جهان تأکید کرد. در همین دوره، پیمانی تحت عنوان خواهرخواندگی بین توکیو و نیویورک در سال ۱۹۶۰ بسته شد (Saunier & Ewen, 2008: 126). براین اساس، با ارتقاء مقیاس روابط بین‌شهری و شبکه‌های شهری به سطح جهانی، دیپلماسی شهری به شکل امروزی در عرصه‌های بین‌المللی گسترش یافت و ورود بازیگران غیردولتی به عرصه تعاملات بین‌المللی را به دنبال داشت. شکل ۱، تطور تاریخی دیپلماسی شهری را از ابتدا تاکنون نمایش می‌دهد.

شکل ۱. تطور تاریخی دیپلماسی شهری

نظریات پشتیبان دیپلماسی شهری

در راستای درک بهتر مفهوم دیپلماسی شهری به بررسی مهم‌ترین نظریات مرتبط با آن شامل جهانی‌شدن^۳، نو منطقه‌گرایی^۴، رقابت همکارانه شهرها^۵ و شبکه‌های شهری^۶ پرداخته‌ایم. فرایند جهانی‌شدن به‌عنوان بزرگ‌ترین چالشی که دولت - ملت‌ها در دو دهه اخیر با آن مواجه شده‌اند (آلبرو، ۱۳۷۹: ۱۵۸)، هم فشرده‌شدن جهان و تبدیل آن به مکان واحد جهانی (رابرتسون، ۱۳۸۵: ۱۲)، گسترش پیوندها و وابستگی‌های متقابل (اخوان زنجانی، ۱۳۸۶: ۷۰) و پهناورتر

1. Eisenhower
2. People-to-people
3. Globalization
4. Neo-Regionalism
5. Coopetition
6. Urban Networks

شدن گستره تأثیرگذاری و تأثیرپذیری کنش‌های اجتماعی را در پی داشته (گل‌محمدی، ۱۳۸۶: ۱۹) که از طریق آن حوادث، تصمیمات و فعالیت‌های یک بخش از جهان می‌تواند نتایج مهمی را برای افراد و جوامع در بخش‌های دیگر کره زمین در برداشته باشد (Scholte, 1993: 13-14). به دنبال این تغییر و تحولات از مقیاس محلی به جهانی، سرنوشت تمامی بخش‌های کره زمین از طریق شبکه و پیوندهای وابسته به هم و نفوذ و ارتباط متقابل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی فراسوی مرزها به یکدیگر گره‌خورده و لزوم گسترش تعاملات دیپلماتیک را افزایش داده است. به دنبال سرعت چشمگیر پدیده جهانی‌شدن، نو منطقه‌گرایی از نقش مؤثری در تقویت روابط درون منطقه‌ای، افزایش تعاملات میان منطقه‌ای و نیز ارتقاء تعامل با نهادهای جهانی برخوردار شده است. نو منطقه‌گرایی در تلاش برای گذار از منطقه‌گرایی به سوی چندجانبه‌گرایی بین‌المللی و تسهیل‌کننده ورود کشورها به عرصه جهانی است (هتته، ۱۳۹۱: ۲۱) که کم‌رنگ‌تر شدن نقش دولت - ملت‌ها و افزایش اهمیت نقش کنشگران غیردولتی را در پی داشته و نه تنها از دیدگاه امنیتی و اقتصادی بلکه از دیگر جهات همچون سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و هویتی بررسی می‌شود (کولایی و سازمند، ۱۳۹۲: ۱۴۲-۱۴۳). براین اساس، مناطق به‌عنوان بازیگران نوین در نظام بین‌الملل به ایفای نقش پرداخته و بر روند تصمیم‌گیری در عرصه بین‌الملل تأثیر می‌گذارند.

از طرفی، روابط میان شهرها ذاتاً بر اساس رقابت و همکاری شکل گرفته است. شهرها برای پاسخ به مشکلات خود به‌جای همکاری و مشارکت برای متعادل کردن زمین‌بازی بین شهرها جهت جذب سرمایه، در حال تشدید رقابت با یکدیگر برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی هستند (Douglass, 2002: 53-56). اما این رقابت ممکن است نیرو و توانایی‌های سازنده روابط بین شهرها را کاهش دهد (Taylor, et all, 2010: 4). روابط رقابتی شهرها ناشی از "فرایندهای سلسله‌مراتبی" و روابط همکارانه شهرها ناشی از "فرایندهای شبکه‌ای" است (Taylor, 2004). سلسله‌مراتب‌ها دربرگیرنده "روابط قدرت نامتقارن" بین اعضاء در سطوح مختلف هستند. آن‌هایی که در بالا هستند اراده خود را بر پایین سلسله‌مراتب تحمیل می‌کنند؛ اما شبکه‌ها بر اساس روابط متقابل بین گره‌ها عمل می‌کنند. در شبکه‌های شهری، شهرها به یکدیگر نیاز دارند و در کنار هم برای بهبود و رفاه شبکه فعالیت و تلاش می‌کنند (Taylor, 2012). از این رو، روابط شبکه‌ای بر پیوندهای "افقی" بین شهرها و روابط سلسله‌مراتبی به پیوندهای "عمودی" بین شهرها اشاره دارد و باعث می‌شود شهرها در کنار سلسله‌مراتب و رقابت به صورت پیوسته و شبکه‌ای با یکدیگر ارتباط برقرار کنند. شبکه‌های شهری در بیشتر موارد به‌نظام وابستگی‌ها و ارتباط خارجی شهرها اطلاق می‌شود که مرزهای آن همراه با توسعه فناوری حمل‌ونقل و ارتباطات گسترش یافته (شکوئی، ۱۳۷۳: ۱۰۶) و عناصر حیاتی منظر جهانی دیپلماسی شهری را شکل می‌دهند (Acuto & Morissette, 2017: 16). با گذری اجمالی بر نظریات گوناگون مرتبط با دیپلماسی شهری می‌توان به نتایج زیر دست‌یافت و آن‌ها را به‌صورت زیر جمع‌بندی و خلاصه کرد:

1. Hierarchical processes
2. Network processes
3. Asymmetric power relations
4. Horizontal
5. Vertical

جدول ۲. جمع‌بندی نظریات پشتیبان دیپلماسی شهری

نظریات مرتبط با دیپلماسی شهری	خلاصه و ترکیب
جهانی‌شدن	<p>- از بین رفتن قید و بندهای جغرافیایی حاکم بر روابط اجتماعی و فرهنگی؛</p> <p>- گره‌خوردن سرنوشت تمامی بخش‌های کره زمین از طریق شبکه‌ها و پیوندهای وابسته به هم و نفوذ و ارتباط متقابل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی فراسوی مرزها؛</p> <p>- نقش رسانه‌های جمعی همچون روزنامه‌ها، خبرگزاری‌ها، رادیو، تلویزیون و سینما در ارتباطات بشری در مقیاسی جهانی با از میان برداشتن موانع زمانی و فضایی؛</p> <p>- افزایش بی‌سابقه میزان سرمایه‌گذاری خارجی و جریان‌های سرمایه‌ای و تجاری بین‌المللی؛</p> <p>- تغییر در هویت شرکت‌های تجاری و شکل‌گیری شرکت‌های بزرگ چندملیتی؛</p> <p>- پیشرفت چشمگیر در فناوری ارتباطات مخابراتی و الکترونیکی؛</p> <p>- دگرگونی فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی در پرتو گسترش فناوری و وسایل ارتباطی الکترونیک و افزایش میزان مهاجرت نیروی کار بین‌المللی؛</p>
منطقه‌گرایی	<p>- همگرایی در سیستم جهانی از طریق تشکیلات کوچک‌مقیاس به‌جای بزرگ‌مقیاس؛</p> <p>- کم‌رنگ‌شدن نقش دولت - ملت‌ها و افزایش اهمیت نقش کنشگران غیردولتی؛</p> <p>- نقش مؤثر در تقویت روابط درون منطقه‌ای، افزایش تعاملات میان منطقه‌ای و نیز ارتقاء تعامل با نهادهای جهانی؛</p> <p>- گذار از منطقه‌گرایی به‌سوی چندجانبه‌گرایی بین‌المللی و تسهیل‌کننده ورود کشورها به عرصه جهانی؛</p> <p>- تأکید بر تراکم، شدت و کیفیت تعاملات و میزان انسجام و همبستگی درون منطقه‌ای؛</p> <p>- تأکید بر نظم چندقطبی شدن جهانی و پرداختن به ابعاد مختلف امنیت، سیاست، اقتصاد، محیط‌زیست و غیره از سوی قطب‌های مختلف به‌صورت همه‌جانبه و پرهیز از تک‌بعدی نگری؛</p> <p>- گسترش همکاری‌های بسیار باز اقتصادی در خارج از مرزهای منطقه و</p> <p>- حفظ جایگاه ویژه هر عضو یا واحد سیاسی مستقل در ساختار جهانی.</p>
رقابت همکارانه شهرها	<p>- ارتقاء جایگاه شهرها در سلسله‌مراتب شهرهای جهانی در پی رقابت شهرها با یکدیگر از یک سو و تقویت انسجام اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی از طریق ارتقاء همکاری بین شهرها در روابط شبکه‌ای از سوی دیگر؛</p> <p>- جایگزینی شهرها به‌جای دولت‌ها و واگذاری اختیارات بیشتر به آن‌ها در پی رقابت شهرها در نتیجه جهانی‌شدن؛</p> <p>- وجود پیوندهای عمودی میان شهرها در پی روابط سلسله‌مراتبی ناشی از رقابت شهری و وجود پیوندهای افقی میان شهرها در پی روابط شبکه‌ای؛</p> <p>- به اشتراک گذاشتن برنامه‌های موفق و سیاست‌های شهری در قالب شبکه‌های شهری؛</p> <p>- ضرورت توسعه همکاری به‌جای رقابت‌های شهری در پی توجه و اختصاص سهم عمده منابع به زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی و در نتیجه کاهش سهم دیگر بخش‌ها از جمله محیط‌زیست، رفاه اجتماعی و غیره و</p> <p>- وابستگی روزافزون موفقیت یا عدم موفقیت شهرها به یکدیگر در پی جهانی‌شدن و ضرورت توسعه همکاری میان شهرها.</p>
شبکه شهری	<p>- گسترش وابستگی‌ها و ارتباط خارجی شهرها با توسعه تکنولوژی حمل‌ونقل و ارتباطات؛</p> <p>- شکل‌گیری شبکه‌های شهری از طریق روابط تجاری، فرهنگی، سیاسی و مذهبی و مبادله تجربیات و همکاری؛</p> <p>- فعالیت شهرها به‌صورت شرکا در هر شبکه شهری با سهم متفاوت آن‌ها در پی این روابط؛</p> <p>- نمایش هویت شهری در سطوح مختلف منطقه‌ای و بین‌المللی و برندینگ شهری در پی پیوستن به شبکه‌ها؛</p> <p>- کمک به شهرها برای بسیج منابع، شکل‌دهی به موضوعات جهانی و اتصال نوآوری‌های شهری در سراسر جهان؛</p> <p>- ارتقاء توانایی و تأثیر شهرها در نقش‌آفرینی‌های مختلف به‌وسیله پیوستن به شبکه‌ها و</p> <p>- دروازه ورود به عرصه جهانی و عناصری حیاتی از چشم‌انداز جهانی دیپلماسی شهری.</p>

منبع: (فورچی، ۱۳۹۵؛ شورت و کیم، ۱۳۹۳؛ کولایی و سازمند، ۱۳۹۲؛ هنته، ۱۳۹۱؛ وارتر، ۱۳۷۹؛ شکوئی، ۱۳۷۳؛ Taylor, 2010; Short, 2004)

(Taylor, 2004; Douglass, 2002)

مرور مطالعات و تجربیات دیپلماسی شهری

تاکنون پژوهش‌های متعددی از سوی اندیشمندان مختلف در زمینه دیپلماسی شهری صورت گرفته که بحث‌های مطلوبی را در این زمینه ارائه داده‌اند. همچنین سازمان‌های بین‌المللی فراوانی در سطوح مختلف شکل گرفته که دارای کارکردهایی متفاوت از یکدیگرند و به‌جای پرداختن به یک مورد خاص، مسائل مشترک بسیاری را مورد توجه قرار می‌دهند. در مطالعه‌ای که از سوی پلوژییم و ملیسن (Plujim & Melissen, 2007) صورت گرفته، امنیت شهری، توسعه شهری، فرهنگ شهری، اقتصاد شهری، شبکه‌های شهری و نمایندگی شهری به‌عنوان مهم‌ترین ابعاد مرتبط با دیپلماسی شهری معرفی و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. موش و سیزو (Musch & Sizoo, 2009) به این موضوع که دولت‌های محلی در شرایط تنش بین گروه‌ها باهدف ایجاد انسجام اجتماعی درگیر دیپلماسی شهری بوده و همراه با انجمن‌های خود در تلاش برای صلح جهانی هستند، پرداخته‌اند. درودی و پیمانی (Daroudi & Peimani, 2013)، در مقاله خود با اشاره به ضرورت ارتقاء سرمایه‌گذاری‌ها، استفاده از دیپلماسی شهری به شیوه‌ای مناسب را گام مهمی در جذب سرمایه‌گذاری خارجی در متن پروژه‌های شهری باهدف توسعه اقتصادی و داشتن شهری پایدار می‌دانند. شهرها در عرصه فراملی می‌توانند پیوندهای اتصالات شبکه‌ای برقرار کنند و نه تنها برای مشکلات محلی بلکه برای بسیاری از مشکلات جهانی راه‌حل ارائه دهند. براین‌اساس آکوتو و موریست (Acuto & Morissette, 2017) در مقاله خود به ارائه مشاوره برای شبکه‌های ملی شهرهای سالم جهت تعامل مؤثرتر در مرزهای سیاست‌های علمی پرداخته‌اند. پتانسیل شبکه‌های شهری باید همگام با تفکر یکپارچه در سطح بین‌المللی صورت گیرد و این‌گونه شهرها قادر خواهند بود با استراتژی بیشتری با شبکه درگیر شوند. نمونه موردی دیگر این بُعد در مقاله‌ای از سوی سانتوس (Santos, 2020) که به بررسی نقش شبکه شهرهای خلاق یونسکو^۱، باهدف بررسی فرصت‌هایی که برای همکاری بین‌المللی به‌ویژه در راستای تحقق توسعه پایدار در بین شهرها صورت می‌گیرد، قابل مشاهده است. شبکه شهرهای خلاق یونسکو نقش دیپلماسی شهری را به رسمیت شناخته و فرصت‌هایی را برای همکاری بین‌المللی میان شهرها ایجاد کرده، اما همچنان بر اهداف تجاری و ژئوپلیتیکی متمرکز است. به عقیده کلاوس (Klaus, 2020)، شبکه‌های شهری به ابزار قدرت و نفوذ ملی در یک فضای جهانی چندقطبی، همراه با تنش‌های شدید تبدیل شده و به شهرها توانایی اشتراک و دنبال کردن اهداف جمعی را به‌صورت کارآمد ارائه می‌دهد. کوزووچ و پچیچ (Kosovac & Pejic, 2021) نیز به بررسی تغییراتی که در نتیجه بیماری همه‌گیر کووید ۱۹^۲ صورت گرفته باهدف انجام پیش‌بینی‌های لازم در خصوص آینده دیپلماسی شهری پرداخته‌اند. چالش‌های پاندمی که بر همه زمینه‌های همکاری جهانی تأثیر گذاشته، فشارهای بی‌سابقه‌ای را بر ابتکارات چندجانبه تحمیل نموده که می‌تواند اشکال نوظهور حکمرانی شهری جهانی را متوقف کند یا کاهش دهد و تمرکز شهری را مجدداً بومی‌سازی کند. در تحقیقی دیگر کوزووچ و همکاران (Kosovac et al, 2021)، به بررسی زمینه‌های دیپلماسی شهری باهدف درک چگونگی مشارکت شهرها در فعالیت‌های بین‌المللی و تمرکز ویژه بر ظرفیت نهادی و فردی زمینه‌ساز دیپلماسی شهری و تأثیرات این تعاملات با کمک شبکه‌های شهری پرداخته‌اند. طبق یافته‌های تحقیق، ابعاد نهادی و اداری ظرفیت داخلی دیپلماسی شهری اغلب نادیده گرفته می‌شوند. از دیگر تحقیقات ارزشمند در زمینه دیپلماسی شهری مطالعه‌ای از سوی لفل (Leffel, 2018)، است که به بررسی ماهیت دیپلماسی شهری، باهدف بررسی موارد تحت پوشش، شامل دخالت دولت‌های شهرهای ایالات متحده در جنبش منطقه آزاد هسته‌ای، بحران آمریکای مرکزی و جنبش ضد آپارتاید در سراسر دهه ۱۹۸۰ می‌پردازد که در چارچوب ساختار قانونی و تمرکززدایی و اعطای

1. UNESCO Creative Cities Network

2. COVID-19

مسئولیت‌های بیشتر به مقامات محلی در مورد مسائل جهانی صورت می‌گیرد. طبق یافته‌های تحقیق، فرایندهای هنجاری، زیربنای جنبش سیاست خارجی شهرداری ایالات متحده است.^۱ نقش هنجاری، سیاسی و اقتصادی شهرها در صحنه جهانی از دهه ۱۹۸۰ تاکنون متاستاز^۲ شده است (گسترش‌یافته) و سنتز نظری ارائه شده برای جنبش سیاست خارجی شهرداری می‌تواند در مورد پویایی بحث‌برانگیز دیپلماسی شهری که امروزه در ایالات متحده اتفاق می‌افتد، اعمال شود. از سویی دیگر، هونگیوان و همکاران (Hongyuan et al, 2021)، در مطالعه‌ای به بررسی رابطه میان موقعیت سلسله‌مراتبی شهرها در اقتصاد جهانی و گونه‌شناسی روابط خارجی فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی پرداخته‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که گونه‌شناسی دیپلماسی شهری به‌جای صرفاً بعد اقتصادی، بیشترین ارتباط را با موقعیت در سلسله‌مراتب شهر جهانی دارد و این فرضیه که دیپلماسی شهری اقتصادی است رد می‌شود.

سازمان‌های جهانی و منطقه‌ای متعددی نیز در زمینه دیپلماسی شهری فعالیت می‌کنند. به دنبال بمباران شهرهای هیروشیما و ناگازاکی در آگوست ۱۹۴۵، مجمع شهرداران صلح^۳ از طریق همبستگی بین‌شهری متشکل از شهرداران سراسر جهان، تأسیس شد. کمک به دستیابی به صلح پایدار جهانی، ارتقاء سطح آگاهی شهروندان در سراسر جهان به‌منظور نابودسازی کامل سلاح‌های هسته‌ای، تلاش برای حل مشکلات حیاتی بشر، بهبود وضعیت پناهندگان، جلوگیری از نقض حقوق بشر و تخریب محیط زیست از مهم‌ترین اهداف این مجمع جهانی به‌شمار می‌روند (mayorsforpeace.org). انجمن کلانشهرهای مهم جهان^۴ نیز اهدافی نظیر تحقق توسعه پایدار شهری در کلان‌شهرها به‌منظور ارتقاء کیفیت زندگی و نظارت بر مسیر توسعه مناطق کلانشهرهای مهم جهان و مدیریت و مسائل آن‌ها را در کانون توجهات خود قرار داده است (metropolis.org). برنامه اسکان بشر سازمان ملل^۵، مأموریت سازمان ملل برای تأمین سکونتگاه‌های انسانی است و موظف است از نظر اجتماعی و زیست محیطی شهرهای پایدار را باهدف تأمین سرپناه مناسب برای همه ارتقاء دهد (UN-Habitat.org). شبکه اتحاد برای شهرهای سالم^۶، از دیگر شبکه‌های بین‌المللی باهدف حفظ و ارتقاء سلامت ساکنان شهرها در بنبوحه روند جهانی شهرنشینی است که رویکرد آن توسط سازمان بهداشت جهانی آغاز شده و به‌منظور مقابله با اثرات نامطلوب محیط شهری بر سلامت، این رویکرد را در سراسر جهان ترویج می‌کند (Alliance for Healthy Cities.org). سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد^۷ نیز در زمینه برقراری صلح و حقوق بشر و تحقق توسعه پایدار شهری فعالیت می‌کند (سیزو و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۱). برنامه‌های سازمان بر افزایش نقش و تأثیر دولت‌های محلی و سازمان‌هایی که آن‌ها را نمایندگی می‌کنند، تلاش برای حکمروایی جهانی، تبدیل شدن به منبع اصلی حمایت از دولت‌های محلی دموکراتیک، کارآمد و نوآور مرتبط و نزدیک به شهروندان و تضمین یک سازمان جهانی کارآمد و دموکراتیک تمرکز دارد (UCLG.org). شهرهای C40^۸ نیز شبکه‌ای از کلانشهرهای جهان، متعهد به مقابله با تغییرات آب‌وهوایی هستند که از شهرها برای همکاری مؤثر و به اشتراک گذاشتن دانش در زمینه تغییرات آب‌وهوایی پشتیبانی می‌کند. این شبکه متشکل از شهرهایی است که برای کاهش واردشدن گازهای کربن

۱. اشاره به تلاش‌های سیاست خارجی شهرداری ایالات متحده در راستای پابندی به هنجارها و قوانین بین‌المللی و دفاع از ارزش‌های جهانی دارد که از سوی دولت فدرال مورد غفلت قرار گرفته و یا به طور مستقیم نقض شده است.

2. metastasized

3. Mayors for Peace

4. Metropolis

5. UN-HABITAT

6. The Alliance for Healthy Cities

7. UCLG

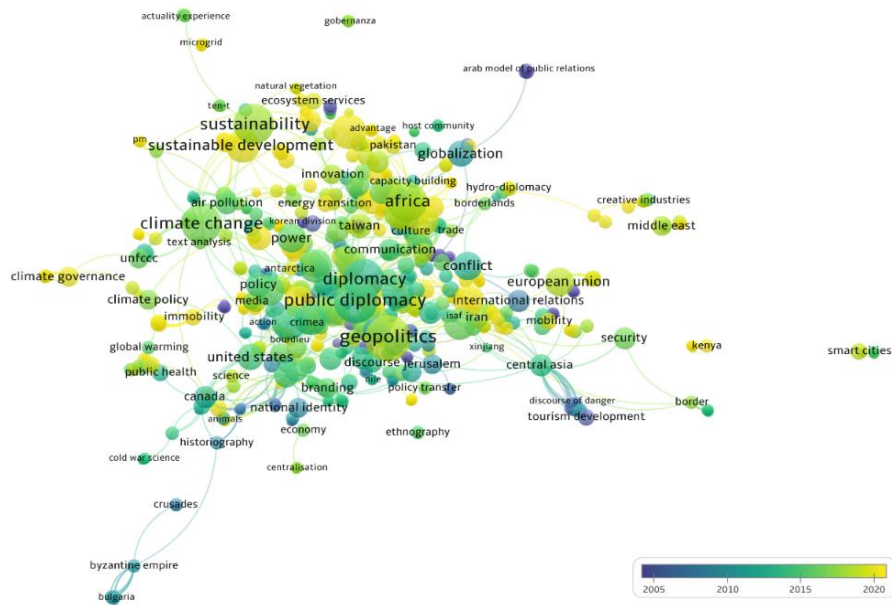
8. C40 Cities Climate Leadership Group

و تطبیق با تغییرات آب‌وهوایی کره‌ی زمین از طریق آگاهی‌سازی عمومی فعالیت می‌کنند (C40.org). سازمان شهرهای عرب^۱ سازمانی منطقه‌ای غیرسیاسی است که اهداف اصلی آن شامل حفظ هویت شهر عربی، تقویت مقامات محلی عرب و تشویق تمرکززدایی با بالا بردن سطح خدمات و امکانات شهری در شهرهای عربی است و به اعضاء کمک می‌کند تا با گسترش اعطای وام به پروژه‌های توسعه دست یابند و تبلیغات "مقاوم‌سازی شهرها"^۲ را تبلیغ می‌کند (arab.org). سازمان شهرها و پایتخت‌های اسلامی^۳ نیز به دنبال حفظ هویت و میراث شهرها و پایتخت‌های اسلامی، دستیابی به توسعه پایدار، ارتقاء سطح خدمات شهری و برقراری دوستی میان شهرها و پایتخت‌های اسلامی است (OICC.org). شبکه شهرهای اروپایی^۴ به‌عنوان شبکه‌ای از شهرهای بزرگ اروپا در تلاش برای به اشتراک‌گذاری دانش و تبادل ایده‌ها، انعکاس مسائل روزمره شهروندان شهرهای اروپایی به اتحادیه اروپا و تقویت نقش مهم دولت‌های محلی برای ایفای نقش در چارچوب حکمروایی چند سطحی است (Eurocities.org). شبکه شهرهای مدیترانه^۵ نیز نمونه بسیار موفق از شبکه‌های شهری است که برای حمایت از شهرها در مقابله با مشکلات زیست محیطی شروع به کار کرد و درحال حاضر فعالیت‌های خود را در زمینه توسعه پایدار، مسائل آب‌وهوا و توسعه شهری گسترش داده و در راستای افزایش قابلیت تولید و انتقال دانش در مسائل شهری میان شهرها فعالیت می‌کند (medcities.org). اتحادیه شهرهای بالتیک^۶ نیز به دنبال اهدافی نظیر ارتقاء همکاری و تبادل تجارب بین شهرها، تأمین شهرها به‌عنوان محرک‌هایی برای رشد هوشمند و پایدار، حمایت از منافع مشترک شهرها و شهروندان آن‌ها و محافظت از چشم‌اندازها و بناهای تاریخی شهرها است و از طریق هفت کمیسیون شهرهای فرهنگی، شهرهای فراگیر و سالم، شهرهای برنامه‌ریزی، شهرهای امن، شهرهای هوشمند، شهرهای پایدار و شهرهای جوان فعالیت‌های خود را دنبال می‌کند (UBC.net). شبکه شهرهای خلاق جنوب شرقی آسیا^۷ نیز باهدف تحقق توسعه شهری و مشارکت جامعه در زمینه نوآوری و کارآفرینی در راستای شکل‌گیری شهرهای خلاق شکل گرفته است (SEACCN.org).

در راستای درک سایر موضوعات مرتبط با مطالعات دیپلماسی شهری، اقدام به ترسیم نقشه علم‌سنجی دیپلماسی شهری همراه با نمایش پرتکرارترین کلیدواژه‌های مرتبط با آن که از تولیدات معتبر پژوهشی پایگاه اطلاعاتی "ScienceDirect" استخراج شده است، نموده‌ایم. با بررسی نقشه حاضر می‌توان دریافت که دامنه دیپلماسی شهری بسیار وسیع بوده و حوزه‌های پژوهشی و ابعاد مختلفی را نظیر ابعاد فرهنگی، اقتصادی، امنیتی و غیره در بر می‌گیرد. در این زمینه، طیف‌های رنگی متفاوت بازه‌های زمانی مختلف مطالعات و خطوط، ارتباط مفاهیم مرتبط با یکدیگر را نمایش می‌دهد. موضوعات قدیمی دیپلماسی شهری با رنگ آبی و موضوعاتی که در سال‌های بعد اضافه شده‌اند با رنگ سبز نمایش داده شده‌اند. رنگ زرد نیز موضوعاتی که به‌تازگی به آن‌ها پرداخته شده است را نشان می‌دهد. دیپلماسی شهری که ذیل دیپلماسی عمومی^۸ قرار دارد، بیشترین ارتباط علمی را با این مفهوم برقرار کرده است. در این میان، منابع و انتشارات علمی معتبر بسیاری موضوعات جهانی‌شدن، روابط بین‌الملل، ژئوپلیتیک، برندینگ شهری، توسعه پایدار، شهرهای هوشمند، توسعه گردشگری، خلاقیت و نوآوری و غیره را در دستور کار خود قرار داده‌اند. از سویی دیگر، تأکید

1. Arab Town Organization
2. Resilience of cities
3. OICC
4. Eurocities
5. MEDCITIES
6. Union Baltic Cities
7. The Southeast Asian Creative Cities Network
8. Public Diplomacy

بر تقویت دیپلماسی شهری و ضرورت روابط دیپلماتیک در سراسر جهان مورد توجه قرار گرفته و متعاقب آن سازمان‌ها و اتحادیه‌های شهری بسیاری در کشورهای مختلف در راستای تحقق منافع خود و دیگران با حفظ هویت ملی اعضاء شکل گرفته‌اند که تعداد آن‌ها نیز رو به گسترش است. شکل ۲، نقشه علم‌سنجی دیپلماسی شهری را نمایش می‌دهد.

شکل ۲. نقشه علم‌سنجی دیپلماسی شهری

روش پژوهش

این پژوهش از حیث ماهیت و روش توصیفی - تحلیلی بوده و اطلاعات مورد نیاز به شیوه اسنادی - کتابخانه‌ای و با مرور نظام‌مند ادبیات، کتب و مقالات معتبر گردآوری شده است. با توجه به ابعاد و هدف پژوهش که به دنبال محصولی عملی در زمینه واقعی و منشاء الگویی در تقویت دیپلماسی شهری است، می‌توان رد پای فلسفه عمل‌گرایی را در این مطالعه جست‌وجو کرد. رویکرد پژوهش حاضر قیاسی و باتکیه بر پژوهش‌های بین‌المللی و باهدف توسعه کاربرد دانش شهرسازی است. این مطالعه از نظر زمانی از نوع تک مقطعی بوده و در یک بازه زمانی خاص صورت گرفته است.

یافته‌ها

دیپلماسی شهری تاکنون چند نسل مختلف را تجربه کرده و از روابط شهر با شهر با مرادفات فرهنگی بیشتر، به یک سازوکار و مدار پیچیده برای ایجاد ائتلافات بین‌المللی تبدیل شده است. بر این اساس، دیپلماسی شهری به دو دسته عمده شامل دیپلماسی شهری دوجانبه و دیپلماسی شهری چندجانبه (Plujim & Melissen, 2007: 12) تقسیم می‌شود که در ادامه به بررسی هر یک از آن‌ها می‌پردازیم.

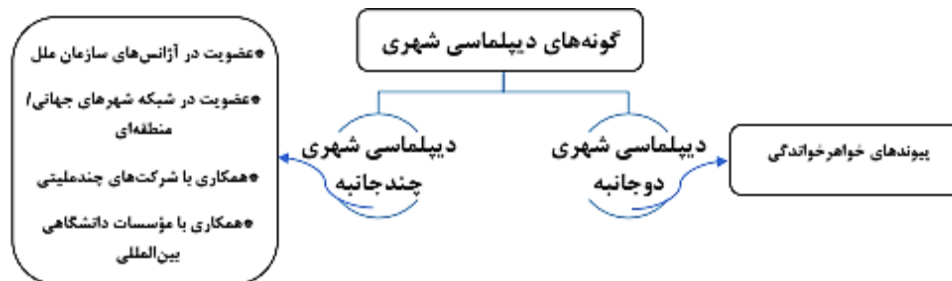
دیپلماسی شهری دوجانبه

اولین نسل مدرن دیپلماسی شهری قرن ۲۰ ام، مبتنی بر روابط دوجانبه (Kosovac et all, 2021: 3-4) در قالب همکاری‌های بین‌المللی شهر با شهر مصداق پیدا می‌کند (قورچی و امانی، ۱۳۹۴: ۳۰۴) که به ایجاد یک رابطه

غیرمتمرکز می‌انجامد (خسروی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹۸). روابط دوجانبه شهرها در نتیجه تشابهات و اشتراکات بین دو شهر (جمالی‌نژاد، ۱۳۹۳: ۳۲) در راستای دستیابی به همکاری‌های بلندمدت و رسمی، افزایش ارتباطات میان فرهنگ‌های مختلف و ارتقاء تعاملات انسانی میان ساکنان شهرها (sister-city.org) با برقراری "یادداشت تفاهم خواهر خواندگی" صورت می‌گیرد (حاتمی‌نژاد و مهدی، ۱۳۸۹: ۶۱). فعالیت‌هایی که شهرهای خواهرخوانده در آنها مشارکت دارند شامل تبادل دانش و تجارب، گسترش سرمایه‌گذاری و گردشگری در شهرها، اجرای پروژه‌های مشترک در امر توسعه شهری، ارتقاء سطح زندگی، همکاری در زمینه افزایش تفاهم، انسجام و گسترش توانایی‌های فنی و مدیریتی (قاسمی و عبداللهی، ۱۳۹۵: ۶)، تعاملات فرهنگی و تلاش برای ارسال کمک‌های بشردوستانه در زمان بحران می‌باشد (احمدی‌پور و همکاران، ۱۳۹۱: ۱).

دیپلماسی شهری چندجانبه

در اواسط قرن ۲۰م پایه‌ای برای شکل‌های سازمان‌یافته همکاری شهری فراتر از دوقلوسازی، با ایجاد برنامه‌هایی مانند شبکه‌های شهری همکار شکل گرفت. باتوجه به اهمیت مسائل و چالش‌های فرامرزی برای تمامی جوامع شهری، راه‌حل‌های یک‌جانبه و همکاری‌های بین‌المللی دوجانبه نتوانسته است تأمین‌کننده نیازهای بشری و به‌ویژه موضوعات شهری باشد (زرقانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۷۰)؛ بنابراین اهمیت همکاری چندجانبه میان جوامع شهری مختلف و پیوستن به شبکه‌های شهری بین‌المللی افزایش یافته است. شبکه‌های شهری پتانسیل زیادی در کمک به شهرها برای بسیج منابع، شکل‌دهی به موضوعات جهانی و متصل کردن نوآوری‌های شهری در سرتاسر جهان دارند. امروزه حداقل ۲۰۰ شبکه شهری وجود دارد که مقامات محلی را در ورای مرزها و قاره‌ها به یکدیگر مرتبط و متصل می‌کند و این شبکه‌های شهری نفوذ و قدرت سیاسی - اقتصادی آنان را بسیار رشد داده است (Acuto, 2018: 3) به‌گونه‌ای که توانایی و تأثیر خود را در بازیگری و نقش‌آفرینی‌های مختلف بدین‌وسیله ارتقاء می‌بخشند (سیمبر و قربانی، ۱۳۸۸: ۵۸). نقش‌آفرینی شهرها در این چارچوب می‌تواند الگویی موفق از تمرکززدایی را در مدیریت روابط بین‌الملل عرضه دارد که بر نقش مسئولان محلی به‌عنوان بازیگران کلیدی در تقویت روابط دوستانه، حل‌وفصل منازعات بین‌المللی، بازسازی روابط میان ملتی و میان شهری و بهره‌گیری مناسب از دیپلماسی برای افزایش فرصت‌ها در زمینه جذب سرمایه‌های خارجی، انتقال فناوری‌های نوین، صدور خدمات، گسترش تجارت خارجی، تقویت صنعت گردشگری، دسترسی به بازارهای جهانی و حفظ منافع بشری در برابر معضلات و چالش‌های جهانی تأکید می‌ورزد (Acuto, 2013: 58). شکل زیر گونه‌های مختلف دیپلماسی شهری را نمایش می‌دهد.

شکل ۳. گونه‌های دیپلماسی شهری

منبع: (حاتمی‌نژاد و مهدی، ۱۳۸۹؛ Plujim & Melissen, 2007; Kosovac et al, 2021)

سطوح دیپلماسی شهری چندجانبه

دیپلماسی شهری در سطوح مختلف جهانی و منطقه‌ای قابل بحث است. سازمان‌ها، مجامع و شبکه‌های شهری را می‌توان از نظر مقیاس در چند دسته تقسیم‌بندی کرد. با بررسی تجارب جهانی در زمینه شبکه‌های شهری همکار، تعدادی از این شبکه‌های شهری به‌عنوان الگوهایی برای همکاری و دیپلماسی شهری موفق در سطح جهان معرفی شدند. مجمع شهرداران صلح، متروپولیس، سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد، C40 و غیره نمونه‌های موفق از این شبکه‌ها هستند. این شکل از دیپلماسی بسیاری از شهرهای جهان را شامل می‌شود. علاوه بر سطوح جهانی دیپلماسی شهری و شبکه‌های شهری همکار، برخی از شبکه‌های شهری مانند سازمان شهرهای عرب، سازمان شهرها و پایتخت‌های اسلامی، شبکه شهرهای اروپایی، شبکه شهرهای مدیترانه، اتحادیه شهرهای بالتیک، شبکه شهرهای خلاق جنوب شرقی آسیا و غیره به‌عنوان الگوهایی برای همکاری و دیپلماسی شهری موفق در سطح منطقه‌ای فعالیت می‌کنند که در بخش تجارب جهانی به معرفی آن‌ها پرداختیم. این نوع شبکه‌ها در مناطق مختلفی از جهان با اهداف مختلفی شکل می‌گیرند. جدول شماره ۳، مجامع و شبکه‌های شهری را در دو مقیاس جهانی و منطقه‌ای نمایش می‌دهد.

جدول ۳. مجامع و شبکه‌های همکاری و دیپلماسی شهری در سطوح جهانی و منطقه‌ای

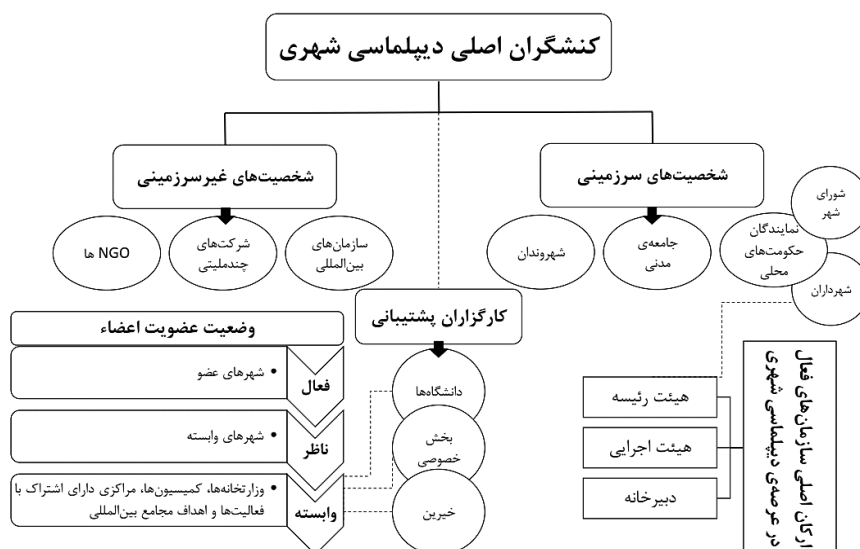
مقیاس عملکردی	سال	مجامع و شبکه‌های شهری	مقر سازمان	
سطح جهانی	۱۹۸۲	مجمع شهرداران صلح (Mayors for Peace)	دبیرخانه اصلی: هیروشیما دبیرخانه اروپایی: ایپر	
	۱۹۸۴	انجمن کلان‌شهرهای مهم جهان (Metropolis)	مونترال	
	۱۹۸۷	برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد (UN-Habitat)	نایروبی	
	۲۰۰۳	شبکه اتحاد برای شهرهای سالم (The Alliance for Healthy Cities)	مانیل	
	۲۰۰۴	سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد (United Cities and Local Governments/ UCLG)	بارسلون	
	۲۰۰۵	گروه رهبری آب‌وهوای کلان‌شهرها (C40 Cities - Climate Leadership Group)	لندن	
	۱۹۷۶	سازمان شهرهای عرب (Arab Town Organization)	کویت	
	۱۹۸۰	سازمان شهرها و پایتخت‌های اسلامی (Organization of Islamic Capitals and Cities)	دبیرخانه: جدّه دفتر مرکزی: مکه	
	سطح منطقه‌ای	۱۹۸۶	شبکه شهرهای اروپایی (Eurocities Network)	بروکسل
		۱۹۹۱	شبکه شهرهای مدیترانه (MEDCITIES Organisation)	بارسلون
۱۹۹۱		اتحادیه شهرهای بالتیک (Union of the Baltic Cities/ UBC)	گداسنگ	
۲۰۱۴		شبکه شهرهای خلاق جنوب شرقی آسیا (The Southeast Asian Creative Cities Network)	چیانگ مای	

نظام همکاری در دیپلماسی شهری

شهرها و حکومت‌های محلی نقش بی‌بدیلی در مواجهه با چالش‌ها و مشکلات مختلف از طریق گسترش ارتباطات با

دیگر نقاط شهری داشته که انواع مسائل و نیازهای شهرها را در بر می‌گیرد. باتوجه به ساختار مختلف هر جامعه، بازیگران متعددی در چارچوب دیپلماسی شهری فعالیت می‌کنند و نقش و نفوذ گسترده‌ای در عرصه فعالیت‌های بین‌المللی و جهانی دارند. این بازیگران غیردولتی را می‌توان افرادی با شخصیت غیر سرزمینی، مانند NGOها و شرکت‌های چندملیتی و کسانی که دارای شخصیت سرزمینی هستند تقسیم کرد. کنشگران اصلی این عرصه شامل نمایندگان حکومت‌های محلی و انجمن‌های وابسته، مقامات شهری (شهرداران، مشاوران شهرداری)، شورای شهر، شهروندان و نمایندگان سازمان‌های بین‌المللی غیردولتی هستند که در چارچوب پیوستن به سازمان‌ها و مجامع غیردولتی دست به مداخلات بین‌المللی می‌زنند. همکاری گسترده رهبران شهرها، شهرداران و مقامات محلی با کارگزاران پشتیبانی مانند خیرین، دانشگاه‌ها، بخش خصوصی و سایر سازمان‌های جامعه مدنی در سطوح بین‌المللی همراه با مشارکت فعال شهروندان به روشی سازمان‌یافته در یک مدل دیپلماتیک در سیستم بین‌المللی صورت می‌گیرد. ارکان اصلی سازمان‌های فعال در عرصه دیپلماسی شهری متشکل از هیئت‌رئیس، هیئت اجرایی و دبیرخانه است. ریاست اتحادیه با شهردار و هیئت اجرایی، بالاترین مقام اتحادیه بین کنفرانس‌های عمومی شامل یک نماینده شهر عضو از هر کشور است. دبیرخانه کار و فعالیت‌های روزانه را هماهنگ می‌کند، مسئول ارتباطات روان، مدیریت و سازماندهی رویدادها است و به کمیسیون‌ها و سایر ارگان‌ها کمک می‌کند. برخی از سازمان‌ها علاوه بر دبیرخانه دارای دفتر مرکزی نیز هستند. عضویت در سازمان‌ها متفاوت است و شامل اعضاء فعال (از شهرهای عضو)، ناظر (از شهرهای غیرعضو) و وابسته (از وزارتخانه‌ها، کمیسیون‌ها، مراکز تحقیقاتی و مشاوره‌ای و دانشگاه‌هایی که با فعالیت‌ها و اهداف سازمان اشتراک دارند) می‌باشد. شکل ۴، نظام همکاری دیپلماسی شهری را نمایش می‌دهد.

شکل ۴. نظام همکاری دیپلماسی شهری

شناسایی شاخص‌های سنجش دیپلماسی شهری

با بررسی مطالعات صورت‌گرفته از سوی اندیشمندان و تجارب جهانی مختلف در حوزه دیپلماسی شهری در بخش‌های پیشین تعداد ۳۲ شاخص مرتبط با موضوع، در ابعاد مختلف استخراج و طبقه‌بندی شدند. با در نظر گرفتن این نکته که برخی شاخص‌های مرتبط با این حوزه همپوشانی مفهومی داشته‌اند در راستای ارزیابی مطلوب، نسبت به حذف آن‌ها اقدام

نموده‌ایم. شکل ۵، ابعاد و شاخص‌های دیپلماسی شهری را به صورت شماتیک نمایش می‌دهد.

شکل ۵. ابعاد و شاخص‌های دیپلماسی شهری

در این میان، شاخص عضویت در سازمان‌ها و مجامع بین‌المللی که در زیرمجموعه مؤلفه تعاون شهری قرار دارد، تقریباً در تمامی موارد مورد مطالعه حائز اهمیت بوده و به آن به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های دیپلماسی شهری اشاره شده است. پس از آن دو شاخص یادداشت تفاهم توسعه پایدار شهری در زیرمجموعه مؤلفه امنیت شهری (غیرنظامی) و تبادل دانش و خدمات در زیرمجموعه مؤلفه اقتصاد شهری، بیشترین فراوانی را در مبانی نظری و تجربی مورد مطالعه داشته‌اند. شاخص تبادلات فرهنگی در زیرمجموعه مؤلفه فرهنگ شهری نیز به لحاظ فراوانی در مرحله بعد قرار دارد. از سویی دیگر، شاخص‌هایی نظیر فعالیت‌های گفت‌وگو، پروژه‌های شهری، مالیات‌های خارجی و برخی از شاخص‌های دیگر کمترین فراوانی را در میان منابع مورد مطالعه نظری و تجربی در زمینه دیپلماسی شهری به خود اختصاص داده‌اند. جدول ۴، مستندسازی شاخص‌های مرتبط با دیپلماسی شهری را که ذیل معیارهای مختلف اقتصاد شهری، امنیت شهری، پژوهش شهری، فرهنگ شهری، تعاون شهری، نمایندگی شهری و توسعه شهری قرار دارند و از مبانی نظری و تجارب جهانی و منطقه‌ای پژوهش استخراج شده‌اند، نمایش می‌دهد.

بحث

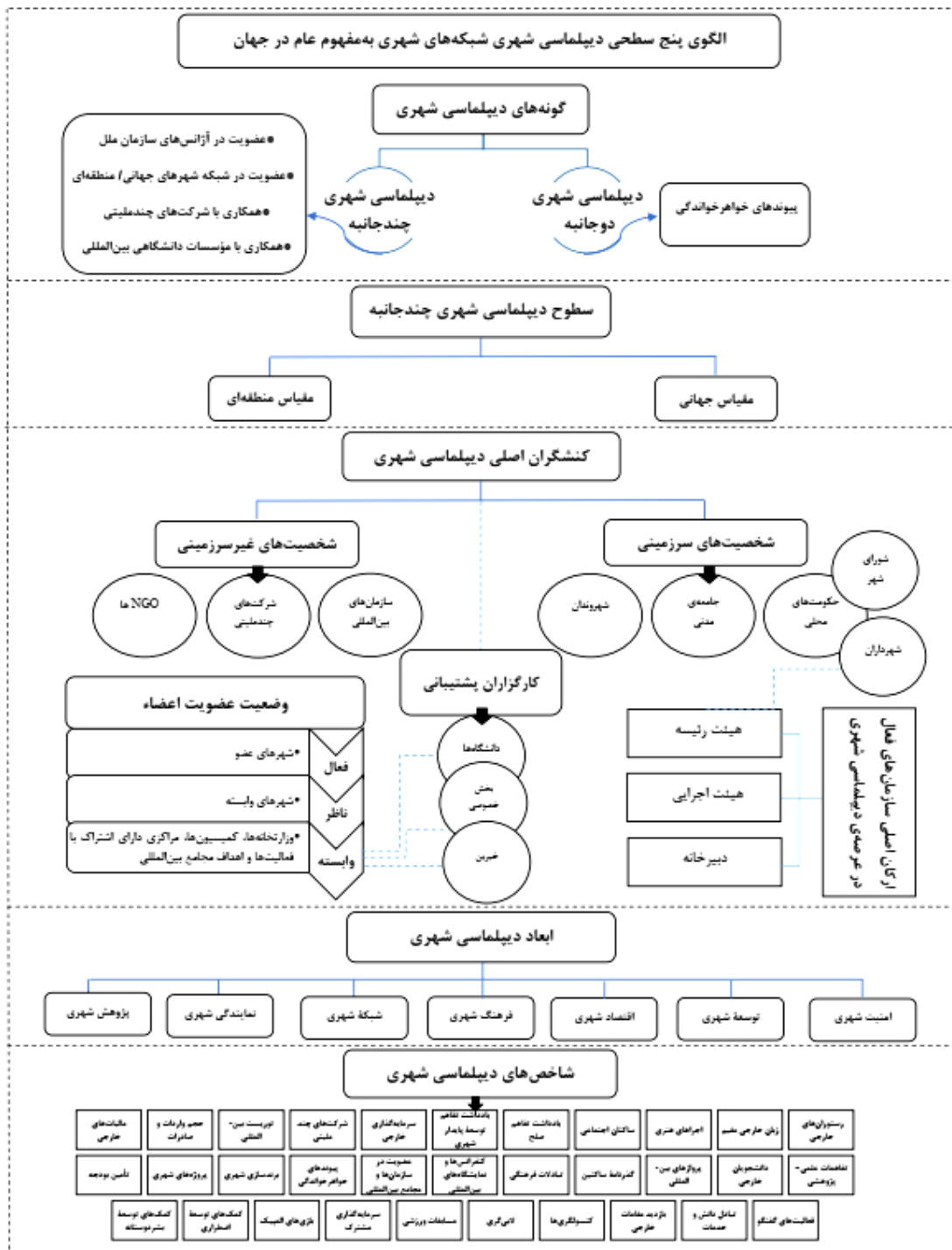
بر اساس نظرات مطرح شده در ارتباط با دیپلماسی شهری، الگوی پنج سطحی دیپلماسی شهری به مفهوم عام در جهان دربرگیرنده گونه‌های دیپلماسی شهری، سطوح دیپلماسی شهری، نظام همکاری دیپلماسی شهری، ابعاد دیپلماسی شهری و شاخص‌های دیپلماسی شهری ارائه می‌گردد.

سطح اول این الگو مربوط به گونه‌های مختلف دیپلماسی شهری است. براین اساس، مشارکت شهرها با یکدیگر نیازمند تقویت دیپلماسی شهری است که در قالب دیپلماسی شهری دوجانبه و چندجانبه صورت می‌گیرد. تقویت دیپلماسی شهری دوجانبه در قالب پروژه‌های دوقلوسازی/ پیوندهای خواهرخواندگی و دیپلماسی شهری چندجانبه با پیوستن به آژانس‌های سازمان ملل متحد نظیر برنامه اسکان بشر سازمان ملل، عضویت در شبکه‌های شهری در مقیاس جهانی نظیر سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد، سازمان متروپولیس، شهرهای C40 و غیره و عضویت در شبکه‌های شهری در مقیاس منطقه‌ای نظیر شبکه شهرهای مدیترانه، اتحادیه شهرهای بالتیک، سازمان شهرهای عرب و غیره انجام می‌شود. بدین طریق، این همکاری‌ها ارتقاء جایگاه شهرها را در سطوح فراملی به دنبال خواهد داشت.

سطح دوم، سطوح مختلف دیپلماسی شهری چندجانبه را نمایش می‌دهد. دیپلماسی شهری در دو سطح جهانی و منطقه‌ای قابل بحث است که به تعدادی از آن‌ها در بخش تجارب جهانی اشاره شد. براین اساس برخی از شبکه‌های شهری مانند مجمع شهرداران صلح، متروپولیس و سازمان شهرها و حکومت‌های محلی متحد به عنوان الگوهای برای همکاری و دیپلماسی شهری موفق در سطح جهانی فعالیت می‌کنند و برخی دیگر مانند سازمان شهرهای عرب، سازمان شهرها و پایتخت‌های اسلامی، شبکه شهرهای اروپایی، شبکه شهرهای مدیترانه، اتحادیه شهرهای بالتیک و شبکه شهرهای خلاق جنوب شرقی آسیا در سطح منطقه‌ای در مناطق مختلفی از جهان با اهداف مختلفی شکل گرفته‌اند.

سطح سوم از سطوح پنج‌گانه این الگو، به بررسی نظام همکاری دیپلماسی شهری می‌پردازد. کنشگران اصلی دیپلماسی شهری به دو دسته شخصیت‌های سرزمینی شامل نمایندگان حکومت‌های محلی و مقامات شهری، جامعه‌ی مدنی و شهروندان و شخصیت‌های غیرسرزمینی شامل سازمان‌های بین‌المللی، شرکت‌های چندملیتی و NGOها تقسیم می‌شوند. این سطح همچنین دربرگیرنده کارگزاران پشتیبانی شامل دانشگاه‌ها، بخش خصوصی و خیرین می‌باشد. ارکان اصلی مجامع فعال در زمینه دیپلماسی شهری متشکل از هیئت رئیسه، هیئت اجرایی و دبیرخانه بوده و عضویت به سه شکل فعال، ناظر و وابسته صورت می‌گیرد.

این همکاری‌ها در ابعاد مختلف امنیت شهری (نظامی - غیرنظامی)، اقتصاد شهری، فرهنگ شهری، شبکه شهری، نمایندگی شهری (سیاسی - غیرسیاسی)، توسعه شهری و پژوهش شهری صورت می‌گیرد که در سطح چهارم به آن‌ها اشاره شده است. در پایان در سطح پنجم الگوی پژوهش، به شاخص‌های دیپلماسی شهری که از مبانی نظری و تجربی تحقیق استخراج شده‌اند، اشاره شده است که در نهایت به ۳۲ مورد دست‌یافته‌ایم. اهمیت این شاخص‌ها بر اساس تکرار آن‌ها در متون مختلف تعیین شده و در این میان شاخص عضویت در مجامع و سازمان‌های بین‌المللی بیشترین فراوانی را در میان دیگر شاخص‌ها دارد. شکل ۶ الگوی پنج سطحی دیپلماسی شهری شبکه‌های شهری به مفهوم عام در جهان را نمایش می‌دهد.

شکل ۶. الگوی دیپلماسی شهری شبکه‌های شهری به مفهوم عام در جهان

نتیجه‌گیری

یکی از مهم‌ترین اقداماتی که شهرهای جهان طی دهه‌های اخیر به آن توجه داشته‌اند، مسئله ارتقاء جایگاه شهرها با تقویت دیپلماسی شهری است. عمده‌اندیشمندان در حوزه دیپلماسی شهری به این نکته اشاره کرده‌اند که شهرها به‌عنوان بازیگران نوظهور عرصه مناسبات بین‌الملل و فراملی^۱ ذیل چتر جهانی شدن نقش آفرینی می‌کنند و نقش برجسته‌ای را در مداخله در امور

1. Transnational

جهانی ایفا می‌نمایند. به گفته "کوزوواچ" و "پجیک"، امروزه، رهبران شهرها می‌توانند فرمانداران مؤثر جهانی باشند. شهرها با توسل به ابزار دیپلماسی شهری، با یکدیگر مناسبات دیپلماتیکی برقرار کرده و علاوه بر اینکه منافع خود را پیگیری می‌نمایند، تجارب موفق شهری خود را در زمینه توسعه شهری به اشتراک می‌گذارند. اندیشمندان متعددی از جمله "لفل"، "پلوژیم" و "ملیسن" در تحقیقات مختلف به این مسئله اشاره کرده‌اند که شهرها تقریباً در هر مرحله از سیاست بین‌الملل به صورت جزئی و یا به طور رسمی و غیررسمی شرکت می‌کنند و روندهای دیپلماتیک فعلی را تغییر می‌دهند. اندیشمندان دیگری نظیر "آرن" و "سیزو" بر این نکته تأکید دارند که مدیران شهری می‌توانند به عنوان میانجیان صلح اقدامات لازم را انجام دهند و به شهرهایی که دچار تنش سیاسی و اجتماعی شده‌اند از طریق میانجیگری کمک نمایند. همچنین، برخی از اندیشمندان نظیر "کلاوس"، "کوزوواچ" و "پجیک" بر این نکته تأکید کرده‌اند که شهرها در فضای منطقه خودشان می‌توانند ارتباط شبکه‌ای و پیوندهای اتصالات شبکه‌ای برقرار کنند و یک منطقه‌گرایی جدید را شکل دهند که می‌تواند بر بستر دیپلماسی شهری همکاری کند. شهرداران و دولت‌های شهری تأثیر بسیار زیادی بر صحنه جهانی گذاشته و نه تنها برای مشکلات محلی بلکه برای بسیاری از مشکلات جهانی نیز راه‌حل ارائه می‌دهند و در راستای پیشبرد منافع شهرها به دنبال ارتباطات فراملی با استفاده از شبکه‌ها هستند.

با مطالعه و جمع‌بندی تجارب شهرهای مختلف در عرصه دیپلماسی شهری می‌توان دریافت که شهرها با مشارکت فعال خود در حوزه دیپلماسی شهری قادر به نقش‌آفرینی مؤثر و کارآمد در سطوح بین‌المللی خواهند بود. پیوستن به شبکه‌های شهری فراملی ارتقاء جایگاه شهر و کشور در سطوح بین‌المللی و افزایش سطح چانه‌زنی آن‌ها را همراه با ارتقاء خودمختاری محلی و حرکت در مسیر تحقق سیاست تمرکززدایی و ایجاد دموکراسی در مدیریت واحد شهری در پی خواهد داشت. بررسی شاخص‌های استخراج شده از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که دستیابی به صلح پایدار جهانی، برخورداری از کمک‌های انسان‌دوستانه و کمک‌های مالی و فنی در مواقع اضطراری، توسعه همکاری و اشتراک دانش و تجارب موفقیت‌آمیز اعضای طی نشست‌های مختلف میان آن‌ها، افزایش قابلیت تولید و دانش در مسائل شهری، توسعه اقتصادی و تقویت پویایی اقتصادی با ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری برای سرمایه‌گذاران خارجی و جذب توریست با توسعه صنعت گردشگری مهم‌ترین مزایای پیوستن شهرها به شبکه‌های شهری می‌باشند. تقویت دیپلماسی شهری و افزایش حضور شهرها در عرصه‌های مختلف فراملی می‌تواند ارتقاء سطح آگاهی شهروندان و تشکل‌های غیردولتی، حفظ سنت‌ها، هویت و میراث شهرها و تقویت هویت بومی و معرفی همه‌جانبه شهر در عرصه بین‌المللی با برگزاری فستیوال‌های مختلف، حمایت از منافع مشترک شهرها، حفظ چشم‌اندازها و بناهای تاریخی، فرهنگی در شهرها، تلاش برای تحقق توسعه پایدار شهری و تضمین ثبات و سلامت شهری، مقابله با تغییرات اقلیمی و جلوگیری از تخریب محیط‌زیست، کاهش نابرابری‌ها، از بین بردن تبعیض، بهبود وضعیت پناهندگان و حل مشکلات حیاتی نظیر فقر و گرسنگی، تلاش برای جلوگیری از نقض حقوق بشر، توسعه پروژه‌های شهری و زیرساخت‌ها، ارتقاء سطح خدمات شهری، حمایت از توسعه و نوسازی، توسعه فرهنگی و انسجام اجتماعی را در پی داشته باشد. با بررسی کارکرد و نقش مؤثر پیوستن شهرها به شبکه‌های فراملی، اهمیت و ضرورت تقویت دیپلماسی شهری بیش‌ازپیش روشن می‌شود. تحقق چنین اهدافی نیازمند تدوین برنامه‌های کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت جامع، علمی و بر مبنای رشد و توسعه و شکوفایی عقلانی شهرها در عرصه دیپلماسی شهری و حرکت در مسیر برنامه‌های تدوین شده در راستای پیوستن به شبکه‌های بین‌المللی است.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی ندارد.

منابع

- آلبرو، مارتین. (۱۳۷۹). جهانی شدن کشورهای در حال توسعه و ایران. ترجمه سید محمدرضا نورانی. ماهنامه اطلاعات سیاسی و اقتصادی. شماره ۱۵۶-۱۵۵، ۱۶۹-۱۵۸.
- احمدی پور، زهرا؛ قورچی، مرتضی و قادری حجت، مصطفی. (۱۳۹۱). تبیین جایگاه دیپلماسی شهری در توسعه، حوزه نفوذ ژئوپلیتیکی. جغرافیا و توسعه فضای شهری، ۱، ۱۵۷-۱۸۲.
- اخوان زنجانی، داریوش. (۱۳۸۶). جهانی شدن و سیاست خارجی. تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی تهران وزارت امور خارجه.
- توحیدفام، محمد و دلیلی، شهاب. (۱۳۹۵). جهانی شدن شهرها و جهان محلی شدن دیپلماسی. فصلنامه سیاست. مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی. ۴۶ (۲)، ۱-۱۲.
- حاتمی‌نژاد، حسین و مهدی، علی. (۱۳۸۹). بررسی پیوندهای خواهر شهری در ارتباط با مفاهیم جهانی شدن. مجله شهرداری‌ها، ۱۱ (۱۰۰)، ۶-۱.
- دهشیری، محمدرضا و خرمی، مصطفی. (۱۳۹۷). تجزیه و تحلیل جایگاه دیپلماسی شهری در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران. فصلنامه سیاست خارجی، ۳۲ (۱)، ۹۲-۱۱۰.
- رابرتسون، رونالد. (۱۳۸۵). جهانی شدن تئوری‌های اجتماعی و فرهنگ جهانی. ترجمه کمال پولادی. تهران: نشر ثالث.
- زرقانی، سید هادی و اسکندران، منصوره. (۱۳۹۱). شهرهای جهانی در دیپلماسی شهری و ژئوپلیتیک شهر. مجموعه مقالات پنجمین کنگره انجمن ژئوپلیتیک ایران.
- زرقانی، سید هادی؛ رنجکش، محمدجواد و اسکندران، منصوره. (۱۳۹۳). دیپلماسی شهری، تحلیل نقش شهرها به‌عنوان بازیگر جدید عرصه روابط بین‌الملل. مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای. سال پنجم، شماره بیستم، بهار ۱۳۹۳.
- سیزو، الکساندر؛ ماخ، آرنه؛ پاپیسکا، آنتونیو؛ کلم، مارتین؛ فررکس، جورج؛ وندن برگ، دیون؛ پاز راموس، آندرس؛ مور، ماریان و ون همبرت، کریس. (۱۳۹۴). دیپلماسی شهری. با ترجمه محمدجواد رنجکش و منصوره اسکندران، نشر انتخاب.
- سیمبر، رضا و قربانی شیخ‌نشین، ارسلان. (۱۳۸۷). روابط بین‌الملل و دیپلماسی صلح در نظام متحول جهانی. انتشارات سمت. تهران.
- شکوئی، حسین. (۱۳۷۳). دیدگاه‌های نو در جغرافیای شهری. انتشارات سمت. جلد اول.
- ظریف، محمدجواد و سجادی‌پور، محمدکاظم. (۱۳۸۷). دیپلماسی چندجانبه: نظریه و عملکرد سازمان‌های منطقه‌ای و بین‌المللی. تهران: مرکز چاپ و انتشارات وزارت امور خارجه.
- قورچی، مرتضی. (۱۳۹۵). نوشتارهایی در باب جهانی شدن، شهرهای جهانی و نقش فراملی شهرها. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران (شهرداری تهران).
- قورچی، مرتضی و امانی، محمد. (۱۳۸۸). دیپلماسی شهری در فرایند جهانی شدن. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. دانش شهر. شماره ۷، بهمن‌ماه ۱۳۸۸.
- کولایی، الهه و سازمند، بهاره. (۱۳۹۲). جهانی شدن و منطقه‌گرایی نوین در شرق آسیا. فصلنامه ژئوپلیتیک. سال دهم، شماره اول، بهار ۱۳۹۳، صص ۱۵۹-۱۴۰.
- گل‌محمدی، احمد. (۱۳۸۶). جهانی شدن، فرهنگ، هویت. نشر نی. چاپ سوم.
- مجتهدزاده، پیروز؛ احمدی پور، زهرا و حیدری مصلو، طهمورث. (۱۳۹۱). تبیین ادعاهای امارات متحده عربی نسبت به جزایر سه‌گانه ایرانی از سال ۱۹۹۲ میلادی. فصلنامه ژئوپلیتیک. سال هشتم، شماره اول.
- موسوی شفایی، مسعود. (۱۳۸۹). دیپلماسی شهری ابزاری برای توسعه ملی در عصر فضای جریان‌ها. مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران. دانش شهر، شماره ۱۸.
- نجاتی حسینی، سید محمود. (۱۳۸۹). شهروندی شهری: از نظریه تا سیاست شهری و تجربه فرهنگی. دانشنامه علوم اجتماعی تربیت‌مدرس.
- نجاتی حسینی، سید محمود. (۱۳۹۰). سیاست شهری و دیپلماسی شهری (از نظریه تا تجربه). فصلنامه علمی - پژوهشی جامعه‌شناسی

تاریخی. ۱۱۷-۱۴۲.

واترز، مالکوم، (۱۳۷۹). جهانی‌شدن. ترجمه اسماعیل مردانی گیوی. تهران: سازمان مدیریت صنعتی.

هتته، بیوردن. (۱۳۹۱). در جهان‌گرایی و منطقه‌گرایی نو. ویرایش بیوردن هتته، آندراش اینوتای و اوزالدو، سونکل. ترجمه علیرضا طیب. تهران: مرکز آموزش و پژوهش‌های بین‌المللی وزارت امور خارجه.

References

- Abrahamson, M. (2004). *global cities*. Oxford University Press.
- Acuto, M. (2013). *Global Cities, Governance and Diplomacy*. the Urban Link. Routledge.
- Acuto, M., Decramer, H., Kerr, J., Klaus, I., Tabory, S., & Toly, N. (2018). *Toward City Diplomacy Assessing Capacity in Select Global Cities*. Chicago Council on Global Affairs.
- Acuto, M., Morissete, M., & Tsouros, A. (2017). City Diplomacy: Towards More Strategic Networking? Learning with WHO Healthy Cities. *Global Policy*, 8(1), 1-12.
- Daroudi, M., & Peimani, N. (2013). Assessing Urban Diplomacy Approach on Foreign Investors in Tehran Using Network Analysis Process - SWOT Analysis. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 15 (5), 715-722.
- Douglass, M. (2002). From global intercity competition to cooperation for livable cities and economic resilience in Pacific Asia. *Environment and Urbanization*, 14(1), 53-68.
- Hongyuan, Y., Leffel, B., Qianyuan, L., & Simon, C. (2021). *Bridging Theory on Global Corporate Hierarchy and City Diplomacy: The Case of China*. World Scientific.
- Klaus, I. (2020). *The State of City Diplomacy*. Chicago Council on Global Affairs, Chicago, Illinois, USA.
- Kosovac, A., & Daniel, P. (2021). *What's next? New forms of city diplomacy and emerging global urban governance*. Chapter. February 2021.
- Kosovac, A., Hartley, K., Acuto, M., & Gunning, D. (2021). *City Leaders Go Abroad: A Survey of City Diplomacy in 47 Cities*. Urban Policy Research.
- Leffel, B. (2018). Animus of the Underling Theorizing City Diplomacy in a World Society. *The Hague Journal of Diplomacy*, 13, 502-522.
- Handley, S. (2006). *Take your partners: The local authority handbook on international partnerships*. London: Local Government International Bureau. p. 4. Retrieved 20 September 2009.
- Mursitama, T. N., & LEE, L. (2018). *Towards a framework of smart city diplomacy*. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science.
- Musch, A., & Sizoo, A. (2009). *City Diplomacy: The Role of Local Governments in Conflict Prevention, Peace - Building and Post-Conflict Reconstruction*. Working Paper, February 2009.
- Pluijm, R., & Melissen, J. (2007). *City Diplomacy: The Expanding Role of Cities in International Politics*. Netherlands Institute of International Relations, Clingendael.
- Ray, J.L. (1998). *Global Politics*. New York: Houghton Mifflin Company.
- Santos, N. (2020). *City Diplomacy as a Tool for Improving the EU-China Cooperation: The Chinese and Eu UNESCO creative cities*. 21 July 2020.
- Saunier, P-Y., & Ewen, S. (2008). *Another Global City*. Historical Explorations into the Transnational Municipal Moment, 1850-2000
- Scholte, J.A. (1993). *The International Relations of Social Change, Buckingham*. Open University Press.
- Surmacz, B. (2018). *City Diplomacy*. Maria Curie-Sklodowska University, Poland, Barometer Regionalny, Tom 16, NR 1, 2018.
- Taylor, P. J. (2012). *On city cooperation and city competition*. International Handbook of Globalization and world cities, 51-63.
- Taylor, P. J., & Derudder, B. (2004). *World city network: a global urban analysis*. Routledge.
- Taylor, P. J., Hoyler, M., Walker, D. R., & Szegner, M. J. (2001). A new mapping of the world for

- the new millennium. *Geographical Journal*, 167(3), 213-222.
- The European Committee of Regions. <https://cor.europa.eu/en>. 2009.
- Thonon, C B. (2006). *City Diplomacy Practices*. city diplomacy office of diputacio Barcelona, Barcelona.
- Van Overbeek, F. (2008). *City Diplomacy the roles and Challenges of the peace-building equivalent of decentralized cooperation*. Universiteit Utrecht.
- Windson, A. Smith. (2000). *Hard power, Soft power, Reconsidered*. Canadian Journal, Online.
- Wang, J., & Amiri, S. (2019). *Building a Robust Capacity Framework for the U.S. City Diplomacy*. USCPublicDiplomacy.org, February 2019.
- www.AllianceforHealthyCities.org
- www.Arab.org. "Arab Towns Organization".
- www.C40.org.
- www.Eurocities.org
- www.OICC.org.
- www.Mayorsforpeace.org.
- www.Medcities.org.
- www.Metropolis.org.
- WWW.SEACCN.org
- www.UBC.net.
- www.UCLG.org.
- www.UN-Habitat.org.
- Ahmadipour, Z., Ghourchi, M., & Qaderi Hojjat, M. (2012). Explaining the place of city diplomacy in development, the geopolitical sphere of influence. *Geography and development of urban space*, 1, 157-182. [In Persian].
- Akhawan Zanjan, D. (2007). *Globalization and foreign policy*. Tehran Office of Political and International Studies. Ministry of Foreign Affairs. Printing and publishing center. [In Persian].
- Albro, M. (2000). Globalization of developing countries and Iran. Translated by Seyyed Mohammad Reza Noorani. *Monthly political and economic information*, 158, 155-156. [In Persian].
- Dehshiri, M., & Khorrami, M. (2018). Analysis of the position of city diplomacy in the foreign policy of the Islamic Republic of Iran. *Foreign Policy Quarterly*, 32(1), 92-102. [In Persian].
- Ghourchi, M. (2016). *Writings about globalization, global cities, and the transnational role of cities*. Tehran City Studies and Planning Center (Tehran Municipality). [In Persian]
- Ghourchi, M., & Amani, M. (2009). City diplomacy in the process of globalization. Study and planning center of Tehran city. *Danesh Shahr*, 7, 1-12. [In Persian]
- Gulmohammadi, A. (2007). *Globalization, culture, identity*. Ney publication. Third edition. [In Persian]
- Hataminejad, H., & Mahdi, A. (2009). *Studying the links of the sister city in relation to the concepts of globalization*. Tehran: Municipalities Magazine.
- Hettne, B. (2011). *In globalism and new regionalism*. Edited by Hettne, B., Inotai, András., & Sunkel, Osvaldo. Translated by Alireza Tayyeb. Tehran: International Education and Research Center of the Ministry of Foreign Affairs. [in Persian]
- Kolai, E., & Sazmand, B. (2014). Globalization and new regionalism in East Asia. *Geopolitics Quarterly*, 10(1), 140-159. [In Persian]
- Mojtahedzadeh, P., Ahmadipour, Z., & Heydari Maslou, T. (2012). Explaining the claims of the United Arab Emirates to the three Iranian islands since 1992. *Geopolitics Quarterly*, 8 (1), 1-12. [In Persian]
- Mousavi Shafaei, M. (2010). City diplomacy is a tool for national development in the era of currents. Study and planning center of Tehran city. *Danesh Shahr*, 18, 1-12. [In Persian].

- Nejati Hosseini, M. (2010). *Urban citizenship: from theory to urban policy and cultural experience*. Tarbiat Modares social science encyclopedia. [In Persian]
- Nejati Hosseini, M. (2011). Urban politics and city diplomacy (from theory to experience). *Quarterly of Historical Sociology*, 12, 117-142. [In Persian]
- Robertson, R. (2006). *Globalization of social theories and world culture*. Translated by Kamal Pouladi. Tehran: Sales publication. [In Persian]
- Shekoi, H. (1994). *New perspectives in urban geography*. Samt Publications. first volume. [In Persian]
- Simbar, R., & Ghorbani Sheikhneshin, A. (2008). International relations and peace diplomacy in the changing global system. Tehran: Samt Publications. [In Persian]
- Sizo, A., Mach, A., Papiska, A., Colem, M., Ferrex, G., Vanden Berg, D., Paz Ramos, A., Moore, M., & Van Hammert, C. (2015). *City diplomacy*. Translated by Mohammad Javad Ranjkesh and Mansoureh Iskandaran, Publication of Entekhab. [In Persian]
- Tohidfam, M., & Dalili, Sh. (2016). The globalization of cities and the globalization of diplomacy. *Journal of Faculty of Law and Political Sciences*, 46 (2), 1-12. [In Persian]
- Waters, M. (2000). *Globalization*. Translated by Ismail Mardani Givi. Tehran: Industrial Management Organization. [In Persian]
- Zarqani, H., & Iskandran, M. (2012). Global cities in city diplomacy and city geopolitics. *Proceedings of the 5th Congress of Iran Geopolitical Society*. [In Persian]
- Zarqani, H., Rangekeesh, M., & Iskandran, M. (2014). City diplomacy, analysis of the role of cities as a new player in the field of international relations. *Urban and regional studies and research*, 5 (20), 1-12. [In Persian]
- Zarif, M., & Sajjadpour, M. (2008). *Multilateral diplomacy: theory and practice of regional and international organizations*. Tehran: Printing and Publishing Center of the Ministry of Foreign Affairs. [In Persian]